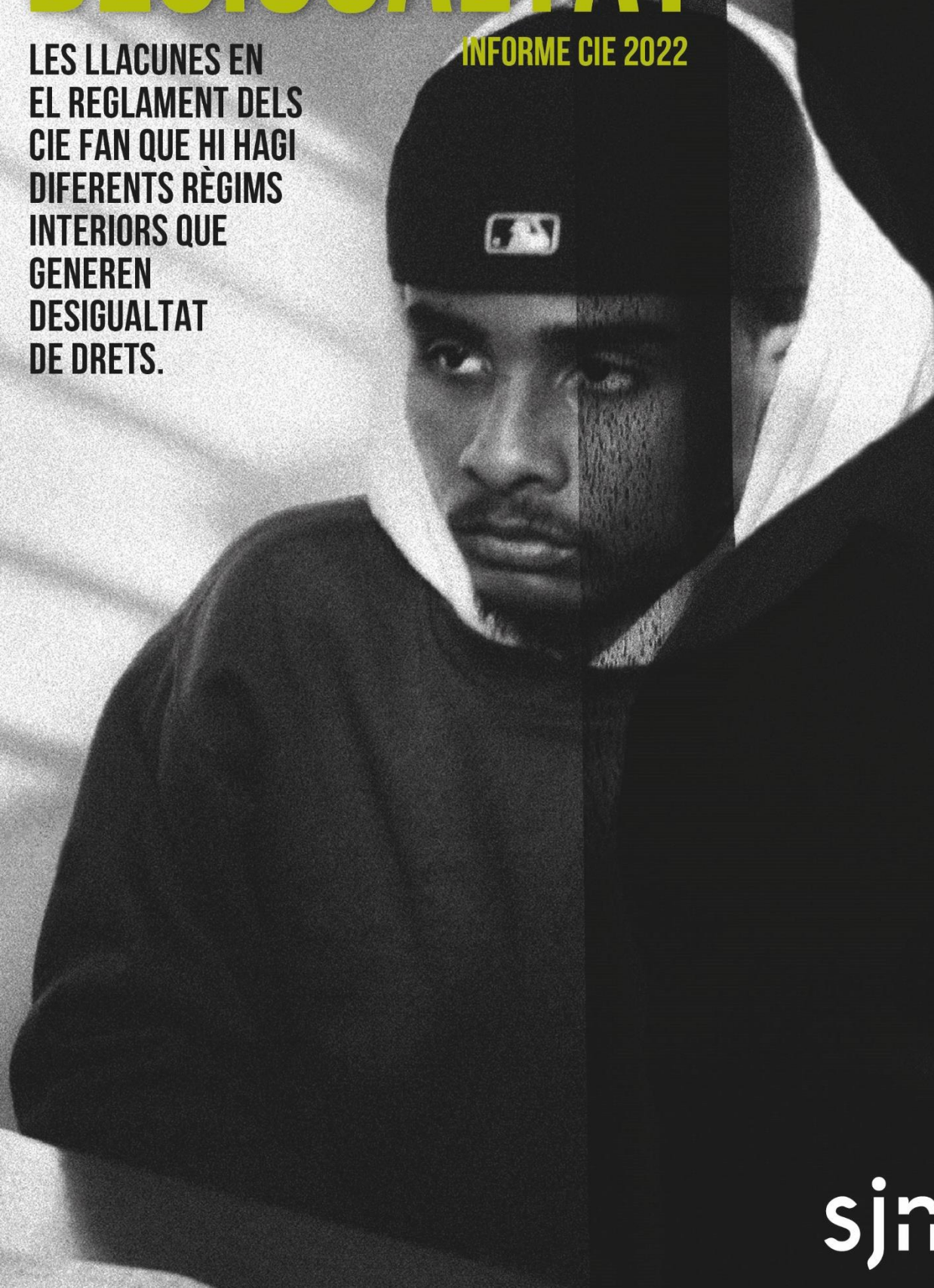


DIFERÈNCIES QUE GENEREN DESIGUALTAT

LES LLACUNES EN
EL REGLAMENT DELS
CIE FAN QUE HI HAGI
DIFERENTS RÈGIMS
INTERIORS QUE
GENEREN
DESIGUALTAT
DE DRETS.

INFORME CIE 2022



El **Servei Jesuïta a Migrants (SJM)** és una xarxa d'entitats que treballa per la defensa dels drets de les persones migrants i de llur ple accés a la ciutadania. El SJM està impulsat per la Companyia de Jesús, s'integra dins el Sector Social i és la concreció del seu treball a l'àmbit de les migracions.

Formen part de l'SJM les entitats socials jesuïtes que treballen a Espanya amb i per les persones migrants: [Centro Pueblos Unidos Fundación San Juan del Castillo](#) (Madrid), [Centro Santo Padre Rubio](#) (Madrid) [Fundació Migra Studium](#) (Barcelona), [Asociación Claver](#) (Sevilla), [Fundación Ellacuría](#) (Bilbao), [SJM Valencia](#), la [Fundación Red Íncola](#) (Valladolid), la [Asociación Atalaya Intercultural](#) (Burgos), el [Centro Padre Lasa](#) (Tudela), la [Asociación Loiola Etxea](#) (Sant Sebastià) i l'Àrea de Migracions del [Centro Pignatelli](#) (Saragossa).

L'SJM disposa d'una oficina tècnica a Madrid i té un projecte a Almeria. A més, col·labora con l'[Institut Universitari d'Estudis sobre Migracions IUEM de la UP Comillas](#) i amb la [Delegació Diocesana de Migracions de Nador](#) (El Marroc).

L'SJM aspira a abastar el conjunt de les dimensions del treball per la justícia acompanyant i defensant la persona migrant en totes les fases del seu procés migratori. L'SJM treballa en aliança amb altres organitzacions per tal de prevenir les causes de la migració forçosa a l'origen. Present a la frontera sud espanyola, acull des de la mateixa arribada al territori. Mitjançant l'hospitalitat, acompanya els processos d'acollida, d'integració i de ciutadania; els processos d'inclusió social, l'accés a drets, la plena participació a la societat, el reforçament associatiu, la gestió de la diversitat cultural i religiosa, la visibilitat de la dona migrant treballadora a la llar, etc. Igualment, treballa en processos d'exclusió: CIE, situacions de nova emigració i expulsió. Es fa present en contextos de detenció i internament garantint el compliment d'estàndards de drets humans, acompanyant processos d'expulsió i retorns en context europeu efectuats segons el Reglament de Dublín. A més, du a terme una tasca de sensibilització a la ciutadania i d'incidència amb els poders públics sobre les qüestions de política migratòria, integració i convivència social, i la cooperació i la coherència de mesures polítiques.

www.sjme.org

info@sjme.org

CONTINGUT

RESUM EXECUTIU	2
PRÒLEG: ENTONAR LA LLEI AMB LA GRAMÀTICA DELS DRETS HUMANS	3
DIFERÈNCIES QUE GENEREN DESIGUALTAT	4
PANORAMA DE L'INTERNAMENT L'ANY 2022.....	8
PROPOSTES CONCLUSIVES.....	12

RESUM EXECUTIU

- El problema de fons denunciat per aquest informe són les **diferències de règim** entre els uns i els altres CIE que **generen desigualtat de drets**: cal elaborar **normes de règim interior** a cada CIE, **harmonitzades** per la Direcció General de la Policia, i **d'accés públic**.
- L'any 2022 hi va haver **2.082 persones internades** a CIE: xifra influïda per les mesures de prevenció de contagis i per les polítiques de readmissió d'altres Estats.
- D'acord amb l'observació directa, la majoria dels internaments seria per causes **d'expulsió amb antecedents** penals o policials.
- També d'acord amb l'observació directa, essent **majoritaris** els interns **marroquins i algerians**, hi va haver una proporció significativa d'interns amb diversos orígens, fins i tot **alguns amb ciutadania de la Unió Europea**.
- Hi hauria hagut **44 dones internades**, de nacionalitats molt variades, 23 de les quals van sol·licitar protecció internacional, sol·licitud que va ser admesa a tràmit en 9 casos.
- Preocupen els casos de **perfils** per als quals **no procediria** la mesura d'**internament**: ciutadans UE o amb règim comunitari, sol·licitants de protecció a altres països, possibles menors, dones que han patit violència de gènere, persones amb llargues trajectòries d'arrelament. S'ha de menester un **major discerniment** en els procediments d'**autorització d'internament**.
- Preocupen les **agressions** denunciades per algunes persones i les traves per a denunciar-les i que les investiguin.
- Els casos de persones internades amb **problemes de salut** de certa entitat a les quals **no podia donar resposta el servei medicosanitari**, ni tan sols una derivació puntual a l'hospital, revelen la **necessitat de destriar** molt més l'**autorització d'internament**.
- Es va observar una **mala pràctica** amb algunes persones internades que van manifestar la voluntat de sol·licitar protecció internacional: en comptes de facilitar l'entrevista corresponent, fer-los **signar** un document en què consta, amb la **posada en llibertat**, la seva **renúncia al procediment de protecció**.
- Un estudi de la Universitat de Sevilla per a **valorar el nivell de salut mental de les persones internades** va observar **simptomatologia ansiosa i depressiva**, així com **intents d'autolesions** a 7 de cada 10 persones entrevistades. Al 70% dels casos, els símptomes van començar amb l'internament. Les entrevistes revelen com la **qualitat de les condicions d'internament** rebaixa la simptomatologia fins a cert punt. L'estudi també posta la seva atenció en les **necessitats del personal policial i de serveis**: necessitat d'escoltar per a comprendre els **desafiaments** en la tasca i **eines per a la interacció** amb les persones internades.
- Els jutges de control del CIE de Madrid van acordar importants **mesures** relatives a la **investigació de queixes i denúncies per maltractaments**, als procediments de **sol·licitud de protecció internacional**, als projectes de caràcter **social**, al dret a la **salut** i a la **protecció** de possibles víctimes de **violència de gènere**. Fou el resultat de la **participació** de la societat civil i del **diàleg** amb tots els **actors** implicats. Cal que la **Direcció General de la Policia** prengui la iniciativa i **estendre-les a tots els CIE**.

PRÒLEG: ENTONAR LA LLEI AMB LA GRAMÀTICA DELS DRETS HUMANS

Julián Carlos Ríos Martín, Advocat. Professor de Dret Penal a la Universidad Pontificia Comillas. Coautor del Manual de defensa de derechos humanos en los centros de internamiento: CIE¹

Sense autoritat no existirien ni cal·ligrafia ni matemàtiques. La convivència es convertiria en un caramull de lletres i números desordenats i sense significat. La fórmula i el poema, els imposarien els violents, els analfabets d'humanitat. Gairebé com avui en dia. La llei somia mantenir l'ordre dins de les fronteres: també el respecte als centres d'internament (CIE).

Ara bé, la llei, sense compassió entre el seu articulat o en la seva aplicació, alça murs i esmola ganivetes. Es torna perversa i es transforma en una concertina que fereix a banda i banda de la frontera. Allà, als migrants d'ara, aquí, als que ho van ser fa dècades i segles. Als d'allà, als cossos; als d'aquí -o sigui, nosaltres- a la consciència, mentre dormim la borratxera de l'irreverent i descarnat consumisme. Vivim drogats. Ens creiem desperts. I sagnem. M'hi incloc. Aquesta sang de qui es pensa innocent perquè aparentment no fa malbé, deixa reguerons i rastres més luctuosos que els que brollen de la pell de qui salta la frontera. Unes reflecteixen dignitat i coratge. Les altres, les de la innocència aporugada de qui mira únicament el compte bancari, indecència. La dignitat de qui busca sobreviure insulta la nostra autocomplaença idealitzada i ideologitzada.

La Llei que intenta protegir més els creuers que les pasteres, les empreses d'armes que el blat i el pa, els bancs que la sanitat, s'embena els ulls i aixeca l'espasa. El seu pes sempre cau sobre aquests: els qui fugen de la misèria. Els que viatgem a bord del creuer quedem esquitxats pels darrers sospirs dels que s'enfonsen a la mar. Tots ofegats, fins i tot els que portem salvavides. Es pot estar mort en vida. Una societat silenciada per l'hedonisme queda perduda a l'abisme del seu abstret. La consciència d'humanitat compartida viatja en una piragua, i s'apaga. I s'ofega. I ens ofeguem.

Els CIE: trist magatzem provisional que amaga éssers humans sense cometre cap delicte. Les seves mans lliures van quedar engruixades en entrar-hi. Es van esborrar les cares i les històries. Els somnis es van adormir: tornaran a despertar, encara que sigui en el viatge de tornada. L'esperança es va enlluernar amb la tinta negra de l'expedient d'expulsió. Els funcionaris obeeixen. Transformen cors plens d'afectes i cultura en números. Els filferros i forrellats imposen les seves pròpies normes, saltant-se l'obediència a la Llei. La paraula i el dialecte emmudeixen. Parlen el temor, la violència, els grillons i l'aïllament. Els diccionaris del respecte mutu llancen els seus vocables a la foguera. I els punys omplen les biblioteques. I el diàleg es converteix en monòleg vindicatiu. Només el càstig serveix. I els uniformes i els descalços s'agredeixen, perquè les normes dels murs no els deixen reconèixer. Cosificats, els uns i els altres. Agredint-se queden agredits.

Un primer suggeriment: desconstruir murs, tot i que estiguin acabats de pintar. Els propis, és la primera tasca d'un bon paleta. Els que ens separen dels altres, després.

¹ Accessible a julianreconciliacion.es, que remet a: <https://sites.google.com/view/justiciarestaurativa>

Els uniformes obeeixen ordres ministerials; les togues, a la Llei. Qui els porta, encara té una possibilitat de mantenir la seva dignitat transcendent l'adormiment de la consciència que provoca el sotmetiment cec a la voluntat del superior, o a una lectura vindicativa i estricta de la Llei escrita, o de la imposada pels murs. **És possible respectar l'ànima i el sentit de la Llei sense generar més patiment del que ja existeix en cada situació?** Potser **mirant compassivament** el cor llastat de qui busca supervivència i **posant paraules per tal que els drets es puguin complir**, com a maneres noves de gramàtica i aritmètica.

Un dia, potser no gaire llunyà pel pas natural del temps, ens desposseïrem de togues i uniformes i, tots nus, ens preguntarem si a aquell a qui es va jutjar, acusar, engrillonar, expulsar o agredir, no era jo mateix; o si la seva història no era el reflex del secret guardat a la memòria familiar. Dos minuts de silenci abans de prendre la decisió ens dignificarà contestar una pregunta: Quin avantpassat meu va estar al mateix lloc que jo?, o, al de la persona que tinc davant meu i la tristesa o ressentiment dels quals em són familiars ?

I, malgrat les respostes, encara no serà tard.

En tot cas, sempre gràcies a les autoritats que emeten ordres o escriuen sentències amb entonació i tinta dels drets humans, baldament les seves decisions i resolucions surin per una mar de la realitat que va contra corrent.

I als conscienciats, gràcies per remar des de les pasteres entre les aigües de l'altra banda de la frontera, acompanyant suor i tremolor. Gràcies per transparentar allò ocultat.

Gràcies a l'SJM i a les persones que han fet possible aquest informe. Torna realitat, rostre i dansa.

DIFERÈNCIES QUE GENEREN DESIGUALTAT

El règim de l'internament ve regulat pel Reial decret 162/2014, de 14 de març, pel qual s'aprova el reglament de funcionament i el règim interior dels centres d'internament d'estrangers. L'article 9.3.b) estableix que correspon al director aprovar les normes de règim interior, prèvia consulta amb la junta de coordinació. Aquesta norma desenvolupa el que disposa l'article 62 sexies de la Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social.

En cada centro de internamiento de extranjeros habrá un director responsable de su funcionamiento para lo cual deberá adoptar las directrices de organización necesarias, coordinando y supervisando su ejecución. Asimismo, será el responsable de adoptar las medidas necesarias para asegurar el orden y la correcta convivencia entre extranjeros y asegurar el cumplimiento de sus derechos, y de la imposición de medidas a los internos que no respeten las normas de correcta convivencia o régimen interior.

Tot el títol IV es refereix a les normes de convivència i règim interior, l'elaboració de les quals competeix al director, com detalla l'article 39:

El director, previa consulta con la junta de coordinación, determinará el horario y las medidas de régimen interior que sean adecuadas para garantizar en todo momento la seguridad y orden del centro y una pacífica convivencia entre los extranjeros internados, y organizará las actividades que se desarrollarán, fomentando la participación de aquéllos. Procurará atender sus sugerencias en la organización de las actividades, así como en el desenvolvimiento de los servicios alimentarios.

L'enunciat de l'article 39 no deixa cap dubte: el futur d'indicatiu "determinarà" té valor d'imperatiu, per la qual cosa **els directors dels CIE tenen el deure de dictar normes de règim interior**. A més, l'article 42.8, pel que fa a les visites, torna a emprar un futur d'indicatiu amb valor d'imperatiu: "Durante las entrevistas, tanto los extranjeros internados como los visitantes deberán ajustarse a la normativa de régimen interior, que será de público conocimiento. Cuando no se observen las referidas normas, la comunicación podrá ser suspendida por los funcionarios encargados de la vigilancia, dando inmediata cuenta a la dirección, a fin de que adopte la resolución que proceda". Tot i això, a CIE com Algesires i Barcelona només hi ha **documents fragmentaris**: amb l'horari i l'elenc de drets i deures dels articles 62 bis i 62 ter de la LO 4/2000 (articles 16 i 18 del RD 162/2014). Al **CIE de Madrid hi ha normes de règim interior** dictades d'acord amb el que disposa el Reglament, però **el director només les va facilitar** a les entitats de la societat civil que visiten persones internades **per ordre dels jutges de control**. El Defensor del Poble apunta al seu informe relatiu al 2022 com a Mecanisme Nacional de Prevenció de la Tortura que al CIE de València no existeix un document que reculli de manera clara les normes de funcionament del centre.

Els articles que van del 40 al 47 abasten les qüestions que han de detallar les normes de règim interior: els horaris, el règim de comunicacions amb advocats i representants diplomàtics i consulars, les visites de familiars i altres persones, les comunicacions telefòniques, les activitats recreatives, la pràctica religiosa, l'enviament i recepció de correspondència, així com la recepció i el lliurament de paquets. No es tracta només de la regulació pràctica de la vida quotidiana perquè regeixi un ordre, sinó perquè es respectin drets de les persones internades que tantes vegades queden summament restringits, si no negats, per la privació de llibertat ambulatoria.

El contingut dels **articles 40 al 47** esmentats proporciona a la direcció de cada CIE el **marc** en què enquadrar les normes que elabori en detall. Les **diferències** entre les normes de règim interior de cada CIE haurien de reflectir només **l'adaptació al joc que ofereixen els espais disponibles** per als diversos serveis previstos a la normativa i per a les diverses categories d'entitats, professionals o persones particulars que visiten les persones internades. A més, hi ha centres les característiques dels quals impedeixen prestar els serveis o albergar les activitats a què tenen dret les persones internades, de manera que **les pròpies diferències arquitectòniques generen desigualtat**. Els espais per a l'oci a l'interior i a l'aire lliure, la pràctica religiosa, les visites, l'assessorament jurídic ofereixen un joc diferent segons cada centre, causant desigualtats reals en l'exercici dels drets. Com veurem a l'apartat relatiu al tractament polític dels CIE, la presidenta de la Societat d'infraestructures i equipaments penitenciaris i de la seguretat de l'Estat (SIEPSE) reconeix l'eficàcia limitada que tenen les obres de reforma d'edificis que van ser concebuts per a altres usos.

Ara bé: molts dels problemes relatius a la major o menor restricció o negació de drets no es resolen dictant normes de règim interior que, responen al mateix marc normatiu, ho adaptin a la singularitat dels espais. **El desenvolupament reglamentari propi de les disposicions legals sobre l'internament** presenta serioses **llacunes** que s'han traduït en la negació o restricció de drets que no haurien de quedar afectats per la privació de llibertat ambulatoria.

Un exemple clar de llacunes normatives es troba en l'ús de la telefonia mòbil. Efectivament, l'article 43 del Reglament només té present l'ús de telèfons públics (fixos)

instal·lats a les zones comunes. Una altra cosa és que n'hi hagi: els que hi va haver al CIE de Madrid no es van reparar ni els varen tornar a posar en espatllar-se. Però, a mesura que es va estendre l'ús de telèfons mòbils i smartphones es va suscitar el dubte sobre el seu règim d'ús, perquè no era una qüestió prevista ni a la llei ni al reglament. Més aviat, els interns i les organitzacions de la societat civil van reaccionar davant la prohibició del seu ús, generalitzada als CIE, malgrat que cap precepte legal ni reglamentari en prohibeixi o el restringeixi. Els jutjats de control van satisfer el buit normatiu mitjançant resolucions de compliment obligat per la direcció del CIE de la seva jurisdicció. Per exemple, els informes CIE relatius a 2017 i 2018 es van fer ressò de les resolucions de les jutges de control dels CIE d'Algesires-Tarifa (10 d'abril de 2017 i 21 de març de 2018) i Las Palmas (13 de juliol de 2018) que recordaven als directors el deure de respectar el dret a l'ús diari dels mateixos telèfons mòbils durant determinades franges horàries, instal·lar punts de recàrrega de bateria, que els policies respectessin el secret de les comunicacions, etc. Això sí, la franja horària s'estenia a quatre hores a Algesires i Tarifa (acte de 21 de març de 2018), a vuit a Las Palmas. En definitiva, **cada CIE té els seus criteris i límits** a l'hora de permetre l'ús de **telèfons mòbils**, sigui pel tipus de dispositiu, horaris, zones d'ús permeses i capacitat de punts de càrrega. L'excessiva restricció de l'ús de mòbils o la **manca de telèfons públics** lesiona el dret a la comunicació i augmenta una sensació d'aïllament més o menys agreujada segons el centre.

Com assenyalen els successius informes CIE de l'SJM, les **resolucions judicials que reconeixen drets o que els protegeixen davant de la seva privació o restricció indeguda** per part de la direcció de cada CIE són el **fruit de les pròpies visites girades d'ofici**, però també d'un **llarg procés d'observació** de la realitat per part de les **organitzacions de la societat civil que visiten els CIE**, així com de l'activitat inspectora del **Defensor del Poble (DP)** en qualitat de Mecanisme Nacional de Prevenció de la Tortura. La pròpia exposició de motius del RD 162/2014 reconeix la influència dels moviments i col·lectius socials de diversa índole en la pròpia regulació, ni tan sols en la mesura que la manca de voluntat política de prescindir de l'internament cautelar força a reclamar, com a mal menor mentre no es tanquin els CIE, una profunda reforma de la seva estructura i funcionament.

L'observació directa de la infraestructura de cada CIE, de la seva estructura organitzativa i del funcionament continua generant alarma per les diferències que generen desigualtat en el gaudi dels drets. Bastant sovint es tracta de **manca de voluntat política d'acollir les recomanacions, els suggeriments i els recordatoris de deures legals del DP a la Direcció General de la Policia**. Valgui com a exemple el suggeriment adreçat després de visitar el CIE de Múrcia el 3 d'octubre de 2022, al final de les obres de reforma: establir un sistema clar d'accés a l'assistència sanitària ordinària i d'urgència, i que s'informi del sistema en les normes que es lliuren als interessats de manera accessible, de manera que no hi hagi procediments paral·lels, poc clars, l'eficàcia dels quals depengui de la bona voluntat dels professionals contactats que d'un procediment protocol·litzat. El mateix valdria per suggerir individualitzar la història clínica de cada pacient, detallant l'assistència oferta, incloent-hi cures i administració de medicació, identificant-se la data, l'hora i el professional que l'ofereix, tal com estableix l'article 15 de la Llei 41/2002, de 14 de novembre, bàsica reguladora de l'autonomia del pacient i de drets i obligacions en matèria d'informació i documentació clínica.

Hi ha desigualtats que produeix el **temps que triga la direcció de cada CIE a complir allò ordenat per les resolucions judicials que protegeixen drets**. Aquest informe ha de detallar un exemple relatiu als remeis per no obstaculitzar la investigació judicial de les denúncies d'agressions dins del CIE. Però **altres desigualtats són generades per la sensibilitat diferent dels jutges de control**, així com per la **manca d'un mecanisme judicial que formi una doctrina comuna relativa a l'internament**. Aquest és un punt sensible al qual prestar atenció, en primer lloc, rellegint l'article 62.6 de la LO 4/2000:

A los efectos del presente artículo, el Juez competente para autorizar y, en su caso, dejar sin efecto el internamiento será el Juez de Instrucción del lugar donde se practique la detención. El Juez competente para el control de la estancia de los extranjeros en los Centros de Internamiento y en las Salas de Inadmisión de fronteras, será el Juez de Instrucción del lugar donde estén ubicados, debiendo designarse un concreto Juzgado en aquellos partidos judiciales en los que existan varios. Este Juez conocerá, sin ulterior recurso, de las peticiones y quejas que planteen los internos en cuanto afecten a sus derechos fundamentales. Igualmente, podrá visitar tales centros cuando conozca algún incumplimiento grave o cuando lo considere conveniente.

Quan els jutges de control es veuen cridats a satisfer **llacunes normatives**, resoldre la **col·lisió entre normes o conflictes de drets**, amb independència, només subjectes a la llei, les seves **decisions reflecteixen la sensibilitat amb què perceben una realitat** més a la gruixuda o amb més finor de matisos, amb què **reconeixen la prevalença** d'un dret sobre un altre. Altres diferències entre resolucions judicials tenen a veure amb les **limitacions arquitectòniques de cada centre**: hagi estat dissenyat per a altres usos (com les antigues presons de la Piñera a Algesires o de Barranco Seco a Las Palmas de Gran Canària), o siguin de nova planta amb defectes de projecció. El **caràcter inapel·lable de les resolucions impedeix la formació d'una doctrina judicial comuna**. De vegades els jutges d'uns centres s'apropien de l'argumentació desenvolupada prèviament per altres, mentre que en altres ocasions defensen les resolucions divergents, dictades amb la independència judicial que els és pròpia.

Un dels àmbits en què s'aprecia més la **necessitat d'harmonitzar la doctrina judicial és la defensa del dret a les visites per part d'organitzacions de la societat civil**. L'informe CIE relatiu al 2020 de l'SJM va exposar el sense sentit de les interlocutòries contradictòries dels dos jutjats de control de Barcelona sobre la suspensió de les visites durant la pandèmia o la seva autorització seguint un protocol de prevenció. La segona expressió del problema fa referència al lliurament o no dels llistats de persones internades als equips de visita de les organitzacions de la societat civil: els jutges de control d'Algesires, Madrid i Las Palmas van ordenar el lliurament setmanal dels llistats; el de València va fallar en sentit contrari; mentre que els de Barcelona van eludir pronunciar-se sobre la qüestió.

Hi ha **precedents de la intervenció de la Direcció General de la Policia per posar remei a diferències entre els règims dels CIE que generaven desigualtat** prèviament observades per la societat civil, el Defensor del Poble i els jutges de control: els horaris uniformes i més amplis per a l'assistència mèdica (de 08:00 a 20:00 de dilluns a divendres i de 08:00 a 13:00 en dissabte i diumenge) i d'infermeria (de 08:00 a 22:00 al llarg de tota la setmana) establerts al plec de condicions tècniques publicat dia 3 de gener de 2019 en el procés de licitació del nou contracte.

Cal que la **Direcció General de la Policia redobli els seus esforços per posar remei a les vulneracions de drets** que es vagin produint, no només per causa d'actes individuals episòdics, sinó també com a efecte de polítiques de directors determinats a accentuar el caràcter penós de l'internament, fins i tot com a efecte dels defectes estructurals de les instal·lacions. Sense menysprear l'elaboració de **protocols** per gestionar problemes concrets, com que no hi hagi obstacles per denunciar agressions i investigar el fonament de les denúncies, cal que **harmonitzi les normes de règim interior que elabori la direcció de cada centre**, tenint sempre com a perspectiva la màxima protecció de tots aquells drets que queden afectats a la pràctica per la privació de llibertat ambulatoria, però que no haurien de quedar negats ni restringits: així, per exemple, la disponibilitat de paper i bolígraf per redactar les queixes, accessibilitat de les bústies, regularitat de la seva obertura per tramitar les queixes i peticions dipositades, etc. A més, cal que aquestes normes de règim interior estiguin publicades, que siguin accessibles.

No poques diferències tenen la seva causa a les llacunes del Reglament o a la diversa resolució de conflictes de drets d'acord amb les diferents sensibilitats. No es resoldran sense modificar el Reglament per satisfer llacunes, i elevar al rang normatiu la protecció de drets vulnerats o menys protegits. Hi ha discursos polítics que es complauen en un "nou model de CIE". Però el **Ministeri de l'Interior és molt opac a l'hora de precisar en què consisteix la seva política per humanitzar l'internament**; i manca rigor jurídic als debats entre els grups parlamentaris, que converteixen la qüestió de l'internament en ostatge dels seus conflictes ideològics i de les seves estratègies polítiques. L'**SJM**, com altres organitzacions de la societat civil, **continua advocant, amb arguments sòlids, per la fi de l'internament i el tancament dels CIE**. Mentre manqui la voluntat política per això, continuarà treballant per aconseguir que la normativa minvi el caràcter lesiu de la privació de llibertat ambulatoria com a mesura cautelar en procediments d'expulsió i devolució.

PANORAMA DE L'INTERNAMENT L'ANY 2022

Hola, buenas noches. Sí, acabo de llegar a Tánger ahora. Me expulsaron el lunes [20 de junio]; el lunes por la noche, a las doce y media, algo así, casi a la una. El martes a las 12 me llevaron en avión de Madrid a Las Palmas, y de Las Palmas a Marruecos, a El Aaiún. Y, bueno, pues mira: mala suerte. En El Aaiún tuve que coger autobús y pasar tres días de camino para llegar a Tánger: tres días seguidos, ya ves. Pues nada, te lo quería decir cuando me expulsaron, pero no me dejaron llamar. Pues, me quitaron el móvil también. No pude hacer nada hasta llegar aquí, porque tengo el número apuntado en el móvil. Por eso dije "lo voy a avisar", por lo que ha pasado. Es una p*** m***, pero es lo que hay, tío. Pues, ahora voy a intentar hacerlo todo de nuevo: es lo que hay.

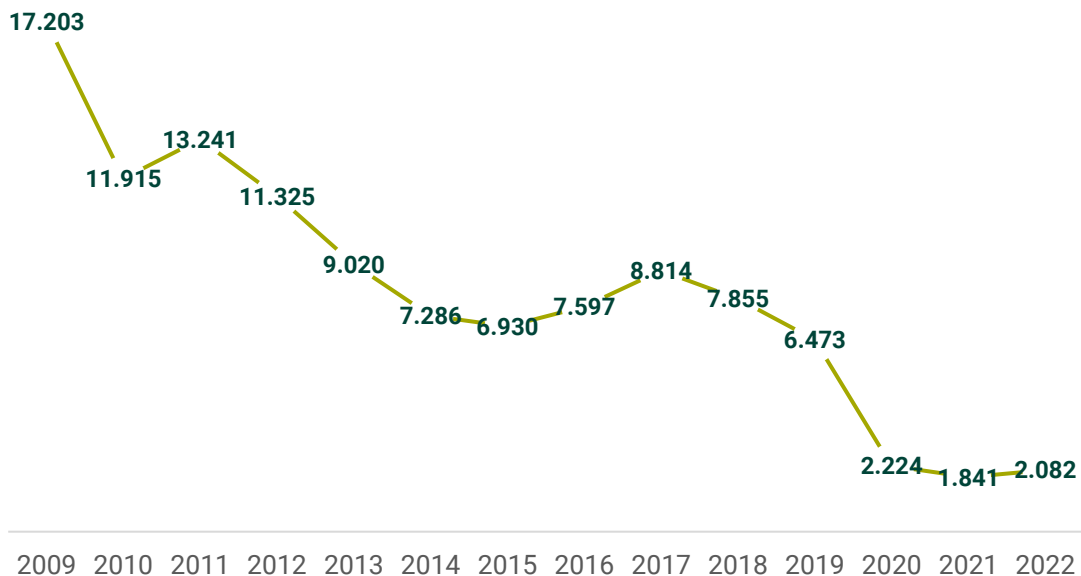
[Yassine. Marruecos. CIE de Barcelona.]

Un panorama basat en l'observació directa sense el contrast de xifres oficials

L'SJM esbossa un panorama de l'internament l'any 2022 a partir de la seva observació directa, contrastada amb documents del Defensor del Poble, la fiscalia, els jutjats de control, etc. De bell nou, la **Direcció General de la Policia no ha enviat en termini al SJM les dades sol·licitades** sobre entrades irregulars al territori espanyol, detencions per entrada o estada irregular, acords de devolució, ordres d'expulsió, internaments a CIE i

persones en dispositius d'atenció humanitària. És cert que la directora general de Política Interior va comunicar les dades de sol·licituds de protecció de dones a CIE entre 2010 i 2022, i que el director general de l'Administració General de l'Estat al Territori va aportar nombre d'expedients amb resolució sancionadora tramitats per les Delegacions i Subdelegacions del Govern el 2022 per infraccions de l'art. 53.1 lletres a), b), c), d), e), f), g) i h) LO 4/2000. D'acord amb l'informe anual relatiu a l'any 2022 del Defensor del Poble hi va haver **2.082 persones internades**, 241 més que l'any anterior. Segons l'observació directa de Pueblos Unidos al CIE de Madrid, i sense les xifres sol·licitades, hi hauria hagut 44 dones. Convé observar l'evolució de les xifres d'internament des de l'any 2009, que mostra el Gràfic 1:

Gràfic 1: Espanya. Persones estrangeres internades a CIE (2009-2022).



Fonts: Ministeri de l'Interior i Defensor del Poble.

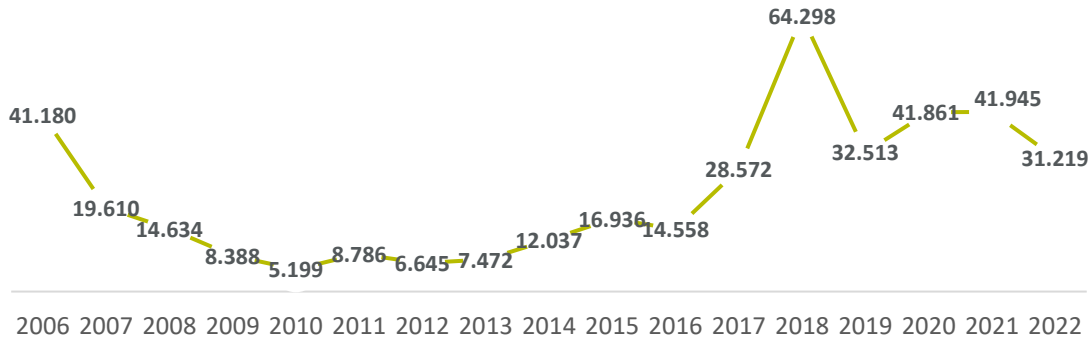
Xifres moderades de persones internades a CIE

Cal preguntar-se si les **xifres moderades** de persones internades responien més a la prevenció de la **COVID-19** o a la **resistència** de les **autoritats d'alguns països a readmetre** els seus nacionals expulsats o tornats. L'any 2022 es va caracteritzar pels **successius conflictes amb el Marroc i Algèria** al voltant del Sàhara Occidental: gairebé no hi va haver marroquins als CIE fins a finals de març, ni algerians des d'abril.

Més persones internades per causes d'expulsió que per devolució

Hi va haver més persones internades per causes d'expulsió que de devolució, a l'inrevés que entre el 2016 i el 2020. Certament, **va minvar la xifra d'entrades il·legals per la Frontera Sud**, l'evolució de les quals entre el 2006 i el 2022 mostra el Gràfic 2:

Gràfic 2: Espanya. Entrades il·legals per la Frontera Sud (2006-2022).



Font: Ministeri de l'Interior.

Tot i que el Ministeri de l'Interior no publiqui xifres de nacionalitat de les persones que van entrar il·legalment, els actors de la societat civil observen que, juntament amb els nacionals del Marroc i Algèria, van entrar nacionals de països africans subsaharians amb perfils de protecció. Des d'abril en endavant, només van ser internats a CIE per causa de devolució **marroquins i senegalesos**.

Entre les persones internades amb **causes d'expulsió**, sembla que la majoria hauria tingut **antecedents penals i/o policials**. Es va observar un **ventall més ampli de nacionalitats**: Colòmbia, Argentina, Mèxic, Perú, Albània, Geòrgia, Estats Units, Romania, República Txeca... Moltes d'aquestes persones tenien llargues trajectòries d'**arrelament**, algunes **familiars amb nacionalitat espanyola**, algunes, **ciutadania UE**. El seu internament presenta un caràcter problemàtic des del punt de vista jurídic que serà objecte d'estudi al següent apartat.

Una sensació de calma i normalitat que discernir atentament

Les escasses referències mediàtiques dels CIE fan la sensació que **l'any 2022 hauria estat tranquil**. A Múrcia va ser notícia la fi de les obres de reforma; a Algesires la perllongada vaga de fam d'un intern. Van passar desapercebudes les **freqüents tensions al CIE de Las Palmas** en executar-se repatriacions al Marroc o al Senegal. I no va ser notícia el **suïcidi d'un intern al CIE de Madrid**, tan sols conegut quan una periodista va sol·licitar xifres d'internament que incloïen les causes de sortida del CIE.

La **primera impressió de normalitat** es podria explicar amb les xifres moderades de persones internades, la disposició diferent de qui afronta una expulsió després d'anys de vida a Espanya respecte de qui acaba d'entrar al país, o amb la professionalitat que demostren normalment les plantilles policials. Però cal mirar i **tocar la nafra** cada vegada que una **persona internada** es veu **privada d'altres drets**, que un **polícia o un membre del personal de servei no compleix els seus deures deontològics**. **L'internament en ell mateix es revela injust**. El principi del *favor libertatis* ha de moure a reconèixer problemàtica la pròpia causa legal que justifiqui l'internament i la tasca professional dels qui custodien o presten altres serveis.

Uns quants casos d'agressió dels quals no desviar la mirada

No cal desviar la mirada dels casos d'agressió verbal o física del personal policial a persones internades ni de les dificultats per denunciar-los i investigar-los. És important

que les administracions públiques i la societat civil siguin molt exigents en el codi deontològic per l'asimetria que regna entre qui exercita una certa força legal per fer complir la llei i qui en veu limitada la llibertat per la pròpia llei. També cal reconèixer les **fallades sistèmiques que dificulten la investigació i sanció de les agressions i d'altres vulneracions de drets**: opacitat, dificultats per elevar denúncies, traves a l'orientació jurídica i a la defensa lletrada, complicacions en la tramitació d'expedients, manca d'una doctrina comuna entre jutges de control.

Limitacions imposades a organitzacions de la societat civil a les seves visites

Els equips de **visita al CIE de Barcelona** de la Fundació Migra Studium (SJM) van continuar patint **restriccions** i una **burocratització excessiva**. Des d'octubre se'ls permet veure interns que han sol·licitat ser visitats al director, comptant amb la seva autorització per a dia i hora concret, als horaris de visita de les famílies, fora de les franges que hagin reservat: la secretaria del CIE ho comunica al coordinador el mateix dia. No és possible visitar interns a demanda de les famílies ni per iniciativa de Migra Studium, identificant la persona de què es tracta, a diferència del règim de visites fixat pel jutge de control el 2013 i vigent fins al 2020.

No poden justificar la restricció de les visites d'organitzacions de la societat civil a la prevenció de la pandèmia, com tampoc la manca de derivacions als serveis religiosos i d'orientació jurídica (SOJ-CIE). Ni es podia justificar la prohibició de portar mòbil per evitar que facin fotografies consentides, siguin personals o de documentació objecte de consulta, només alçada a finals de l'any 2022.

Altres problemes o disfuncions als quals tenir esment

Hi ha altres **llacunes o disfuncions en serveis** com ara la provisió de roba, l'alimentació, l'orientació jurídica o les activitats socioculturals. De la mateixa manera que cal observar les **penoses condicions laborals que suporten el personal policial i d'altres serveis** per la inadequació de les instal·lacions i els episodis de tensió. A **curt termini**, cal plantejar sempre **objectius de reforma i millora** de les condicions de vida de les persones internades i de les condicions laborals del personal policial i de servei, sense oblidar la **finalitat principal d'aquests informes**: revelar les injustícies estructurals de l'internament i advocar pel **tancament dels CIE**.

Lloc marginal dels CIE al discurs polític

Els CIE ocupen un lloc molt marginal al discurs polític. Es podria dir que el 2022 la **Comissió d'Interior del Congrés va debatre** dues qüestions: les previsions pressupostàries per a les **obres de reforma dels CIE existents i construcció nova a Algesires-Botafuegos**, així com una **proposició no de llei per instar el Govern a elaborar un protocol que regeixi la denúncia i la investigació de presumptes agressions d'agents de policia a persones internades**. El primer debat va tornar a mostrar el somni o la quimera d'un nou model de CIE en què la privació de llibertat ambulatoria no lesioni altres drets que no haurien de quedar afectats. El segon debat va posar en relleu tristament la instrumentalització d'una causa justa al servei dels interessos ideològics dels partits. Caldrà entrar en aquesta qüestió amb una mica més de detall.

PROPOSTES CONCLUSIVES

Als **directors de tots els CIE**: que **dictin i publiquin normes de règim interior** d'acord amb el que disposa el títol IV del RD 162/2014, comprnent totes les matèries a què es refereixen els articles del 40 al 47.

A la **Direcció General de la Policia**: que, en exercici de les competències de coordinació i inspecció dels CIE previstes a l'art. 3 RD 162/2014, **harmonitzi les normes de règim interior** dictades, **eliminant diferències que generen desigualtat**, vetllant per la **màxima protecció** de tots els **drets** que queden afectats a la pràctica per la privació de llibertat ambulatoria.

Als titulars de tots els **jutjats de control d'estada a CIE**: amb el respecte degut a la independència de què gaudeixen i que coneixen sense ulterior recurs de les peticions i queixes que plantegin els interns quant afectin els seus drets fonamentals (62.6 de la LO 4/2000), que **posin remei a les diferències de règim que generen desigualtat** en el reconeixement de drets, **suplint la manca d'un mecanisme judicial que formi una doctrina comuna relativa a l'internament**.

Als **judges d'instrucció cridats a resoldre sol·licituds d'autorització d'internament** a CIE (62.1 de la LO 4/2000) i, per extensió, als **altres operadors jurídics que intervenen en el procediment**: que **extremen el discerniment** en valorar conforme al principi de proporcionalitat l'existència de condemnes o sancions administratives prèvies, altres processos penals o procediments administratius sancionadors; **donant pes a la ciutadania UE**, al **règim comunitari**, als **indicadors d'arrelament** (temps de residència efectiva a Espanya, familiars residents o amb nacionalitat espanyola...) i a **factors de vulnerabilitat** (gènere, edat, salut física o psíquica...).

A la **Direcció General de la Policia**: que **estengui a tots els CIE les mesures** relatives a la **investigació de queixes i denúncies per maltractaments**, als procediments de **sol·licitud de protecció internacional**, als projectes de caràcter **social**, al dret a la **salut** i a la **protecció** de possibles víctimes de **violència de gènere** acordades pels jutges de control del CIE de Madrid.

A la **Direcció General de la Policia**: que incorpori al **plec de prescripcions tècniques** per a la **contractació del servei medicosanitari** els **suggeriments i recomanacions del Defensor del Poble** sobre això, en especial, tenint en compte l'atenció necessària als problemes de **salut mental**, incloent l'**assistència psicològica** a la cartera de serveis.

Als responsables d'elaborar els **programes electorals** a tots els **partits polítics**: que es comprometin a **posar fi a l'internament i tancar els CIE**, i que fins que s'assoleixi l'objectiu plantejat prèviament es comprometin a modificar la normativa i a incidir en l'activitat administrativa per a reduir el caràcter lesiu de la privació de llibertat ambulatoria com a mesura cautelar en procediments d'expulsió i devolució.

